

Holt erdő

Sreten Asanović

Szanda a nyomukban haladt. Nem érzett fáradságot, de erőt sem arra, hogy sokáig kibírja.

Néha el-elmosolyodott, fáradtan, mintha félt volna, hogy valaki figyeli, aztán egy pillanatra teljesen megmerevedett, arcizmait megnyújtotta, majd ismét közömbös lett, mintha mi sem történt volna.

Nem lépkedett különösen kitartóan, noha látszott, hogy nagyon szeretné utolérni azokat, akiket követ, s akik már bizonyára olyan messze vannak, hogy minden morzsányi erejét és gondolkodóképességét össze kell szednie, hogy beérje őket.

Kezdetben úgy tűnt neki, hogy meglehetősen hűvös, de nem nagyon erős szél fúj, ez fel fogja tartóztatni; ám amikor egy kissé hozzászakadt ehhez, csaknem megfélekedezett arról, mekkora út áll előtte, s csökönyösen igyekezett valami vidámra gondolni — de hasztalanul.

Gondolataiban is ott volt az erdő, amelyben most jár, igyekszik valahová, ott voltak a zöld lombok; ez az erdő elnyeli a legnagyobb titkot is, homályos az alacsonyra szállt ködtől, a fatörzsek közé nemrég szétkúszott füsttől, a még némi rothadó rostokkal borított csontoktól, s mintha fel-felszakadna benne egy elfojtott sikoly. Ott volt gondolataiban ez az áthatolhatatlan rengetegben kanyargó út, szegélyén tövisbokrokkal, amelyeknek már nincs anynyi erejük, hogy megsebezzék az ember fáradt arcát; ott volt a köd, amely a fák ujjai közt úgy feszült ki, mint egy óriásmadár. Ennek a ragadós útnak a végére gondolt, de egy kissé szégyenlősen, mintha nem sok értelme volna odáig fáradni; gondolt a koromtól megszürkült ritka felhőkre, a kicsiny és elveszett, erre a szinte zavarban lévő és — akárcsak ő — fáradtan kapaszkodó napra; azokra gondolt (de csak agytekevényeinek egyik csücskében), akiket utol kell érnie, utol kellene érnie, de akiket talán mégsem fog beérni.

Mintha azonban egy kissé zavarba hozta volna az, hogy most egyetlen élőlényvel sem találkozik, holott valamikor az ilyen úton mindig megdobogtatta valami a szívét, olykor meg is ijesztette. Messzi ez az út, találkozni kellene valamivel, ami legalább egy pillanatra elragadja gondolataitól, fölrázza aléltságából, elúzi lidérceit.

Ám semmi sem történik: farkas nem surran, madár nem rebben, pillangó mintha nem létezne, még hangya sem került az útjába. Hát a hangok? Hová tűntet a hangok? Más körülmények között az ember föl sem figyel rájuk, de most halott az erdő nélkülük. Hát ez nem ugyanaz az erdő, nem olyan, mint a többi? S hová hurcolták ezeket a jeleket?

Hirtelen megállt. Úgy tűnt neki, mintha valaki követte volna, de a háta mögött — amerről jött — sehol még egy árnyék sem. Holt erdő, talán gúnyolódik velem, gondolta. Talán alszilk. S lépkedett tovább, hűvösen, mint egy temetésen.

Megdörzsölte szemét: a nap kisebbre zsugorodott. S mintha ebből az égő lámpából egy lény ereszkedett volna alá arra az útra, amelyen haladt. Pontosan azon a kanyaron, ahol — ő ezt tudja — az erdő másik része kezdődik.

Alig akart hinni szemének: egy anyóka közeledett feléje, lassan, értetlen szavakat mormolva, vagy átkozódva talán.

Szanda kérdezni akart tőle valamit, de ajka meg sem moccan; csak átölelte az anyókát, s a szeme könnybe lábadt.

— Szegény gyerekek! — suttozta az anyóka.

Szanda ismét megkísérelte, hogy kérdezzen legalább valamit, de ezúttal megértette, hogy ennek aligha lenne bármilyen értelme is.

— Pedig ki is kerülhették volna — folytatta az anyóka.

— Hát még...? — szakadt ki Szandából.

— Mind, lányom.

Szanda elindult. Az anyóka utánanézett, s motyogott valamit.

Szadna egy kissé fürgébben, biztosabban ment, mintha csak most döbent volna rá, hogy hová vezet az útja. Fülében hivatlanul felcsendült egy dallam. Nyomban tudta, hogy fivérei ebben a pillanatban nem gondolnak többé semmire, nem törekszenek hőstettekre — mély álomba merültek, idegen acélsisakok közt. Vajon sokáig voltak-e eszméletnél, szemükben a rájuk irányított puskacsővek képével? S vajon elbúcsúztak-e egymástól legalább egy pillantással?

Ment, mereven nézve egy messzi vonalat, bukdácsolva a letört ágakon és egy-egy vasdarabon, semmit sem látva mindebből, még a vonalat sem. Amott lángol valami (ni, az eget is vörösre festi!), ott hevernek otthona maradványai, talán csak őt várják, kezét, hogy segítsen, hangját, hogy vigasztaljon, mondjon bármit. De mire való mindez? Ki vár rám, kinek van rám szüksége egyáltalán?

Az út egyre szűkült, de ez már nem volt út, sem csapás; seregek jártak erre, tiportak, itt a nyomuk — a pusztulás.

A nap is ravaszul megbújt, elrejtőzött a mögé a vonal mögé, minden bizonynyal sebzetten. A kód elfáradt.

Csak az erdő maradt meg, de ez nem az az erdő, nem a régi.

Az éj hangtalanul, lassan összekapcsolta kezét fölötte.

Nem volt hely, ahol megpihenhetett volna, nem volt ereje, hogy leüljön, mert akkor itt véget ért volna az út, ő pedig nem akarta, hogy itt érjen véget. Még sokat kell gyalogolnia (a sötétség nem fogja elriasztani), többé semmi sem lepheti meg.

Már nem lépkedett biztosan. Mintha lépten-nyomon akadályok bukkannának elő. Talán azoknak a csontjai, akik néhány hónappal ezelőtt jártak az erdőben, de talán nem ebben, azoké, akiket ismert és azoké is, akiket nem akart megismerni.

A csönd mindjobban belefonódott a lépteibe, s nem volt teljesen biztos benne, hogy megy-e még mindig vagy megállt.

— Miért tartották vissza Joskót? Az ő segítése amúgyis csekély volt. Elküldhették volna azzal a színleges feladattal, hogy vigyen jelentést. Csak ha beleegyezett. S ha nem?

Szanda megérezte, hogy mégis halad, majd a kanyar irányában egy alig észrevehető fénypontot látott.

Összeszedte minden erejét, hogy megállapítsa, honnan ered ez a fény. Talán ház van a közelben? Elmosolyodott magán, amikor erre gondolt. Hisz ez olyan erdő, amelyen seregek dübörögtek át, s a fénysugár eltűnt, mintha sosem látta volna.

A vaksötét egyre nyelte lépteit. Feje ingott, noha a szeme változatlanul egy irányba nézett — a kihunyt fénypont irányába. Úgy érezte, hogy ólom-súlyú fejének minden mozdulata el-eltéríti útjáról, tőri és húzza lefelé.

Szanda felvetette fejét, megmervitette izmait, kezét a szokottnál erősebben lendítette, lépteit megnyújította.

Ekkor a távolban feltűnt egy kicsi és bizonytalan alak, és Szanda úgy látta, hogy Joskó közeledik feléje, azt hitte, mégis útnak indították egy üzenettel. Ettől a gondolattól megerősödve meggyorsította lépteit, kezét elkészítette a találkozásra.

Sebtében szavakat keresett, amiket neki mond majd, és felkészült minden hírre, amit tőle fog hallani. Szemhéjára egy rég nem érzett meleg, nedves fátyol tapadt.

Joskó gyorsan közeledett, s úgy látszott, hogy siettetni a találkozózt, mint Szanda is, mintha tudta volna, hogy egyikük összerogyhat az izgalomtól vagy a kimerültségtől.

Szanda észrevette, hogy a Joskó imént még széttárt keze hirtelen a magasba lendült. Furcsának találta ezt, megijedt, hogy elfog esni, kifogy az ereje. Tántorogva futni kezdett, de Joskó hirtelen megmerevedett, és fatörzssé vált.

Szanda ölelésre nyújtott karja lehullott. Csüggedten botorkált tovább a hegy lejtőjén, akár egy anyóka.

Hajnalig még kétszer jelent meg előtte Joskó, s nyomban el is tűnt a fatörzsek mögött.

A hűvös reggeli levegő elűzte Szanda álmodását. Az erdő érezhetően elmaradt mögötte, egyszerre cserjés, magyal- és tövisbokrok borította hegyoldal tárult elébe.

Amott, az első hegyek mögött az ég pirosodni kezdett, s mintha szertefoszlott volna a tegnapi esti füst, csak itt, a közelében párolgott valami. Furcsa szagot érzett, s letekintett a hegyoldalon.

Tudta, hogy ez nem volt álom. Körös-körül mindenütt holttestek hevertek, félig elrejtve, mint egy gyermekjátékban; az üszökszag az anyókára emlékeztette. Látszólag teljesen nyugodtan és minden remény nélkül, hogy megtalálja őket, leereszkedett a kormos kövek közé.

És ekkor fásultan körülnézett, közömbösen minden iránt, még a holttestek iránt is.

Mindez hasonlított valamire, amit már látott valahol, egy másik erdő szélén. Még az oldalvást esett és a mellén megjelölt parancsnok láttán sem csodálkozott el. Mindezek a külső benyomások nagyon lassan jutottak el a tudatába, s neki nem volt ereje, hogy teljesen átérezze őket.

Ott állt az elhagyott falak mellett, merev tekintettel s a lelke mélyén vádolta magát késése miatt. Jó lenne — gondolta —, ha legalább most előbukkanna valaki, és odaszögezné ehhez a körengeteghez, mert itt nyugodtabb lenne, itt, övéi közt.

... A régi fal mögött fölegyenesedett egy zöld egyenruhás alak. Szandát ez nem nyugtalanította. Vajon lehetséges, hogy van itt még élő ember?

Kifejezéstelen arccal nézte a katonát, aki biztos kézzel és sietség nélkül előhúzta revolverét, és célzott. Jól van, most leterít — gondolta. „De a te sírod sem lesz messze az enyémtől, te ismeretlen.”

Üveges szemmel, egyetlen mozdulat nélkül nézte a katonát, mintha észre sem vette volna. Mégis úgy érezte, hogy a katona szeme nem oly erős, észrevétlenül köd hull le rá. A fegyveres kar lassan lehanyatlott, a revolver visszakerült a tokba.

A katona eltűnt a fal mögött.

„Megijedt vajon a szememben ülő haláltól? Hát az is lehet erő?” Szanda elmosolyodott, és elindult az erdő felé, oda, ahol talán még mindig vár rá valaki, akinek szüksége van a segítségére.

Korom Tibor fordítása

